יוסף ואחיו – איך הקנאה גדלה צעד אחר צעד

כיתה ג' | תנ"ך | 45 דק' | שיעור לפי מעגל הלמידה · מערך למורה

❓ איך הגיעו האחים משנאה במילים עד מכירת יוסף – והיכן אפשר היה לעצור?

עיגון בתוכנית הלימודים: כיתה ג' – סיפורי יוסף (בראשית ל"ז בין פרקי החובה). הרעיון הגדול שהשיעור עוסק בו: יחסים בתוך המשפחה יוצרים מתחים ואיבה; מיומנות: איתור ביטויים בכתוב ודיון בתחושות הגיבורים. (משרד החינוך, הפיקוח על הוראת המקרא בחינוך הממלכתי – "תנ"ך ממלכתי בחינוך היסודי", מיקוד תוכנית הלימודים יסודי תשפ"ה, טבלת כיתה ג' (נושאים מרכזיים, מיומנויות וערכים))

„סיפורי יוסף: ל"ז, ל"ח… – יחסים בתוך המשפחה יוצרים מתחים ואיבה בתוכה. – תפקיד ההורים ביצירת מערכת יחסים תקינה בתוך המשפחה. – תפקיד החלומות בהשתלשלות האירועים בסיפורי יוסף."

מטרות

מטרה מרכזית: התלמידים/ות יסדרו את שמונת האירועים של בראשית לז לפי הסדר, ויסבירו בעזרת שלוש מילות רגש מן הכתוב (וישנאו, ויוספו עוד שנא, ויקנאו) כיצד השנאה של האחים מתגברת משלב לשלב.

- התלמידים/ות יסדרו שמונה אירועים מבראשית לז לפי הסדר ויציינו לכל אירוע את הפסוק שלו.
- התלמידים/ות יאתרו בכתוב שלוש מילות רגש של האחים ויסבירו במשפט כיצד הרגש מתגבר (הסלמה).
- התלמידים/ות ישוו בין ההצעה של ראובן (לז, כב) להצעה של יהודה (לז, כז) וינמקו במה הן שונות.
- התלמידים/ות יציעו נקודה אחת בסיפור שבה אפשר היה לעצור את ההסלמה וינמקו מתוך הכתוב.

ידע קודם: סיפורי יעקב ובניו (כיתה ג', פרקי החובה שלפני לז). · קריאת פסוק וציון פרק ופסוק בספר התנ"ך.

מושגים: קנאה · שנאה · הסלמה – כל שלב מחריף את הקודם · "ולא יכלו דברו לשלם" · רצף אירועים

חומרים: ספר בראשית · 8 כרטיסי אירועים מודפסים (לעבודה בקבוצות) · מקרן לסרטון ולסימולטור · דף לתלמיד · טושים בשלושה צבעים

מהלך השיעור לפי שלבי מעגל הלמידה

1. פתיחת המעגל – איתור ידע קודם **6 דק'**	*איתור ידע קודם ויצירת שאלה מכוונת.* 1. שואלת: "מה אתם כבר יודעים על יוסף ואחיו?" ורושמת על הלוח בלי לתקן. 2. מציגה כתונת מצוירת על הלוח ושואלת: "איך בגד אחד יכול לגרום למריבה בין אחים? מה אתם משערים?" 3. כותבת את השאלה המכוונת של השיעור: "איך הגיעו האחים משנאה בלב עד מכירת יוסף?" **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "בגלל הכתונת", "כי יעקב אהב את יוסף יותר", "בגלל החלומות". • תפיסה שגויה נפוצה: "האחים פשוט היו רעים" ← תגובת המורה: "נבדוק בכתוב – האם השנאה הייתה שם מההתחלה, או שהיא גדלה בגלל משהו?"

2. התנסות **13 דק'**	*קוראים את הכתוב, צופים בסרטון ומסדרים את האירועים לפי הסדר – לפני שנותנים שם לתהליך.* 1. מקרינה את סרטון "מספר הסיפורים" של מקראנט (בראשית לז, 6:36) ומבקשת לשים לב לשאלות הצפייה. 2. מחלקת את הכיתה לארבע קבוצות, וכל קבוצה קוראת בספר חלק: פסוקים ב–ד, ה–יא, יב–כ, כא–כח. 3. כל קבוצה מקבלת שני כרטיסי אירוע ומאתרת את הפסוק המדויק של כל כרטיס. 4. מפעילה את הסימולטור: נציגי הקבוצות מסדרים יחד את שמונת האירועים ומנמקים מן הכתוב. 🎬 **סרטון:** בראשית לז - מספר הסיפורים (מקראנט אתר התנך) – youtube.com/watch?v=eRkpnE4NplY 🕹️ **סימולטור:** סדרו את סיפור יוסף ואחיו – מצאו את הסדר הנכון ושימו לב: איך הרגש של האחים משתנה משלב לשלב? (בעמוד השיעור באתר) **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: כתונת (ג) ← שנאה (ד) ← חלומות (ה–יא) ← יוסף נשלח לאחיו (יג–יד) ← "לכו ונהרגהו" (כ) ← ראובן מציע בור (כב) ← יהודה מציע למכור (כז). • תפיסה שגויה נפוצה: "האחים מכרו את יוסף מיד כשראו אותו" ← תגובת המורה: "קראו שוב פסוקים יח–כז: כמה הצעות היו לפני המכירה? מי הציע כל אחת?"
3. המשגה **10 דק'**	*המשגה: מן הרצף שסידרו מגיעים למושגים קנאה, שנאה והסלמה, ומשווים בין ראובן ליהודה.* 1. אני מדגימה: כותבת על הלוח את פסוק ד, מסמנת את "וישנאו אתו" ואומרת: "כך אני מאתרת מילת רגש – מילה שמספרת מה האחים הרגישו – וכותבת לידה את מספר הפסוק." 2. נעשה יחד: הכיתה מאתרת את "ויוספו עוד שנא אתו" (ה, ח), "ויקנאו בו אחיו" (יא), "ויתנכלו אתו להמיתו" (יח). שואלת: "מה קורה לרגש מפסוק לפסוק?" ומגיעה עם הכיתה למושג הסלמה. 3. מתעכבת על "ולא יכלו דברו לשלם" (ד): "מה קורה כשאנשים מפסיקים לדבר בשלום?" 4. נעשה יחד: טבלת השוואה – ראובן ("לא נכנו נפש", כא; "השליכו אתו אל הבור הזה", כב) מול יהודה ("מה בצע כי נהרג את אחינו", כו; "לכו ונמכרנו לישמעאלים", כז). 5. עכשיו לבד: כל תלמיד/ה משלים/ה בדף את טבלת ההשוואה בשורה "מה רצה להשיג?". **מושגים:** קנאה – רגש שמתעורר כשמישהו אחר מקבל משהו שהיינו רוצים לעצמנו – כמו האהבה והכתונת שקיבל יוסף. · שנאה – רגש חזק של איבה כלפי אדם. בסיפור היא מתחילה ברגש ומגיעה למעשים. · הסלמה – מצב שבו כל שלב חמור יותר מקודמו: משנאה בלב, לדיבור לא בשלום, ועד מעשה. · "ולא יכלו דברו לשלם" – האחים לא הצליחו לדבר עם יוסף בשלום (בראשית לז, ד) – הדיבור נפסק, והמריבה גדלה. **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "בהתחלה הם שנאו, אחר כך שנאו עוד יותר, אחר כך קינאו ובסוף רצו להרוג אותו – כל פעם יותר חמור." • תפיסה שגויה נפוצה: "ראובן ויהודה רצו אותו דבר" ← תגובת המורה: קוראת את סוף פסוק כב "למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו" ושואלת: "מה ראובן תכנן לעשות אחר כך? ומה רצה יהודה?" **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • השוו: במה שונה ההצעה של ראובן מההצעה של יהודה – ומי מהם לדעתכם ניסה יותר להציל את יוסף? נמקו מן הכתוב.

4. יישום – ביצועי הבנה **9 דק'**	*יישום: מוצאים בסיפור נקודת עצירה ומנסחים דרך אחרת, מנומקת מן הכתוב.* 1. מבקשת מכל זוג לבחור אירוע אחד ברצף שבו אפשר היה לעצור את ההסלמה. 2. מנחה: מי הדמות שיכלה לעצור? מה הייתה יכולה לומר או לעשות? נמקו מתוך הסיפור. 3. שלושה זוגות מציגים, והכיתה בודקת: האם ההצעה מתאימה לדמות ולמה שכתוב? **משימה:** בחרו רגע אחד בסיפור שבו אפשר היה לעצור את המריבה. כתבו: מי יכול היה לעצור, מה הוא היה אומר, ולמה זה היה עוזר. **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "יעקב היה יכול לא לעשות כתונת רק ליוסף (ג)" / "יוסף היה יכול לא לספר את החלום השני (ט)" / "ראובן היה יכול להישאר ליד הבור (כט)". • תפיסה שגויה נפוצה: הצעה שאינה קשורה לכתוב ("היו קוראים למשטרה") ← תגובת המורה: "מי מהדמויות שבסיפור יכלה לעשות את זה? באיזה פסוק?" **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • אילו האחים היו מדברים עם יוסף "לשלום" (פסוק ד) – איך לדעתכם היה הסיפור משתנה? נמקו.
5. סגירת המעגל – רפלקציה והערכה **7 דק'**	*הערכה מעצבת וסיכום הרעיון הגדול.* 1. מפעילה את השאלון. 2. כרטיס יציאה כתוב (ראו למטה) – 3 דקות. 3. מסכמת עם הרעיון הגדול של התוכנית: "יחסים בתוך המשפחה יכולים ליצור מתחים ואיבה" ושואלת: "מה תפקידו של יעקב, האב, בסיפור הזה?" – משאירה את השאלה פתוחה לשיעור הבא. **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה לשאלת הסיכום: "יעקב אהב את יוסף יותר מכולם ועשה לו כתונת – זה גרם לקנאה." • תפיסה שגויה נפוצה: "הכול אשמת יוסף" ← תגובת המורה: "אילו דמויות נוספות השפיעו? מה כתוב בפסוק ג?" **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • מה תפקידו של יעקב, האב, בסיפור – ומה היה יכול לעשות אחרת? 📝 **שאלון** (6 שאלות) **ורפלקציה** – בדף לתלמיד. 🎟️ **כרטיס יציאה:** כתבו שתי מילות רגש מבראשית לז (עם מספר הפסוק) והסבירו במשפט: איך השנאה של האחים השתנתה מתחילת הסיפור עד המכירה? • שתי מילות רגש נכונות מן הכתוב עם פסוק (למשל "וישנאו" – ד; "ויקנאו" – יא). • המשפט מתאר התגברות: מרגש – לדיבור לא בשלום – למעשה.

הלימה: מטרה – פעילות – עדות

סידור 8 האירועים עם פסוק	התנסות: קריאה בקבוצות + סימולטור הסידור	הסידור בסימולטור והפסוק שכל קבוצה מצביעה עליו
מילות רגש והסלמה	המשגה: טבלת מילות הרגש על הלוח ומושג ההסלמה	שאלון שאלות 2–3; כרטיס היציאה
השוואת ראובן ויהודה	המשגה: טבלת השוואה ראובן–יהודה (נעשה יחד)	טבלת ההשוואה בדף התלמיד; שאלון שאלה 4
נקודת עצירה מנומקת	יישום: משימת "נקודת עצירה" בזוגות	המשפט הכתוב בדף והצגת הזוגות

התאמה לשונות

מתקשים	• למתקשים: 5 כרטיסי אירוע בלבד (ג, ז, ט, כב, כז) עם הפסוק כתוב על הכרטיס. • קריאה בזוג עם חבר קורא, והמורה מסמנת מראש את מילות הרגש.

בינוניים	• לבינוניים: סידור כל 8 האירועים והצבעה על הפסוק של כל אירוע. • השלמת טבלת השוואה ראובן–יהודה (מה הציע, למה, מה קרה).
מתקדמים	• למתקדמים: לאתר את כל הפעמים שמופיע השורש ש-נ-א בפרק ולספור אותן. • לכתוב את הסיפור מנקודת המבט של ראובן כשחזר אל הבור ולא מצא את יוסף (לז, כט–ל).

מחוון

- התלמיד מסדר נכון לפחות 6 מתוך 8 אירועים ומצביע על מקומם בכתוב
- התלמיד מצטט לפחות שתי מילות רגש מן הפרק ומסביר שהרגש מתגבר
- התלמיד מבחין בין ההצעה של ראובן להצעה של יהודה
- נקודת העצירה שהתלמיד מציע מתאימה לדמות ולרגע בסיפור

רב-תחומיות

- כישורי חיים: זיהוי רגשות (קנאה, שנאה) והבנה שמריבה מחריפה כשהדיבור נפסק – נושא מרכזי בכישורי חיים בתחום התקשורת הבין-אישית.
- עברית – חינוך לשוני: קריאה ממוקדת והבנת רצף עלילה: סידור אירועים לפי הסדר וזיהוי סיבה ותוצאה בסיפור.

תשובות השאלון: 1–ב · 2–א · 3–ג · 4–ב · 5–א · 6–ג

🧥 יוסף ואחיו – איך הקנאה גדלה צעד אחר צעד

שם _____ כיתה _____ תאריך _____

❓ איך הגיעו האחים משנאה במילים עד מכירת יוסף – והיכן אפשר היה לעצור?

🕹️ **בסימולטור: מצאו את הסדר הנכון ושימו לב: איך הרגש של האחים משתנה משלב לשלב?**
באיזה שלב לדעתכם המריבה הפכה למסוכנת? הסבירו מתוך הפסוק.

_____

_____

🛠️ **משימה:** בחרו רגע אחד בסיפור שבו אפשר היה לעצור את המריבה. כתבו: מי יכול היה לעצור, מה הוא היה אומר, ולמה זה היה עוזר.

_____

_____

_____

📝 שאלון

1. מה עשה יעקב ליוסף כי אהב אותו מכל בניו?

◯ נתן לו כבשה ◯ עשה לו כתונת פסים ◯ שלח אותו למצרים

2. מה פירוש "ולא יכלו דברו לשלם"?

◯ האחים לא הצליחו לדבר עם יוסף בשלום ◯ האחים לא ידעו לדבר ◯ יוסף לא רצה לדבר

3. מה חלם יוסף בחלום הראשון?

◯ שמש וירח ◯ פרות שמנות ◯ אלומות בשדה

4. מה קרה לרגש של האחים אחרי כל חלום?

◯ הוא נעלם ◯ הוא התחזק ◯ הוא נשאר בדיוק אותו דבר

5. מה רצה ראובן כשהציע להשליך את יוסף לבור?

◯ להציל אותו ולהשיב אותו לאביו ◯ להעניש אותו ◯ למכור אותו

6. מי הציע למכור את יוסף לישמעאלים?

◯ ראובן ◯ יעקב ◯ יהודה

🎟️ **כרטיס יציאה:** כתבו שתי מילות רגש מבראשית לז (עם מספר הפסוק) והסבירו במשפט: איך השנאה של האחים השתנתה מתחילת הסיפור עד המכירה?

_____

_____

🪞 רפלקציה

איזה רגע בסיפור הפתיע אותי? למה?

_____

מה למדתי על מה שקורה כשמפסיקים לדבר בשלום?

מתי אני יכול/ה לעצור מריבה בזמן?

אני יכול/ה...	בטוח/ה	כמעט	עוד לא
אני יכול/ה לסדר את אירועי בראשית לז לפי הסדר			
אני יכול/ה למצוא בפסוק מילה שמתארת את הרגש של האחים			
אני יכול/ה להסביר את ההבדל בין ההצעה של ראובן להצעה של יהודה			
אני יכול/ה להציע דרך לעצור מריבה בשלב מוקדם			